

Nr 229.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.; given Stockholms slott den 7 maj 1943.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet hållna protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1. lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt samt

2. lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 935) om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Förslag

till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939
(nr 934) om tjänsteplikt.

Härigenom förordnas, dels att 6 § lagen den 30 december 1939 om tjänsteplikt, vilken lag gäller till och med den 30 juni 1943¹, skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, dels ock att lagen i sålunda ändrat skick skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1944.

6 §.

Såvitt angår arbetsförmedlingsanstalts verksamhet under tid, då den samma står under länsarbetsstyrelsens ledning, skola, i den mån Konungen därom förordnar, 2—5, 7 och 9—12 §§ lagen om offentlig arbetsförmedling ävensom enligt 6 § samma lag antaget reglemente icke äga tillämpning. Å verksamheten belöpande kostnader för samma tid bestridas av statsmedel.

I den — — — icke utgå.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Förslag

till

Lag

angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 935)
om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj
1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

Härigenom förordnas, att lagen den 30 december 1939 om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister, vilken gäller till och med den 30 juni 1943², skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1944.

¹ Se SFS 1942: 138.

² Se SFS 1942: 139.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 9 april 1943.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller.

Gällande bestämmelser m. m.

Lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt gäller — sedan dess giltighetstid blivit förlängd, senast genom lag den 27 mars 1942, nr 138 — till och med den 30 juni 1943.

Lagen om tjänsteplikt är, i likhet med flera andra författningar av beredskapslagstiftnings natur, så uppbyggd, att dess centrala bestämmelser, vilka återfinnas i 2—7 kapitlen av lagen, träda i tillämpning först sedan Kungl. Maj:t särskilt förordnat därom. Sådant förordnande må utfärdas vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden. Under tid, då riksdagen är samlad, må förordnande utfärdas endast med riksdagens samtycke. Förordnande, som meddelas enligt lagen, skall enligt övergångsbestämmelserna till densamma ej gälla längre än lagen äger giltighet.

På framställning av Kungl. Maj:t (proposition nr 215 till 1940 års lagtima riksdag) har riksdagen (skrivelse nr 190) givit sitt samtycke till utfärdande av förordnande, att 2—7 kap. lagen om tjänsteplikt skola äga tillämpning. Med stöd av nämnda samtycke har Kungl. Maj:t genom kungörelser den 26 april 1940 (nr 269), den 28 juni 1940 (nr 636) och den 29 maj 1942 (nr 266) förordnat, att 2 kap. respektive 7 och 3 kap. lagen om tjänsteplikt skola äga tillämpning.

2 kap., som omfattar 5—7 §§, handlar om arbetsförmedling. Med stöd av 5, 6 och 48 §§ i lagen har den 7 maj 1940 utfärdats kungörelse (nr 329) om statlig ledning av den offentliga arbetsförmedlingen. Enligt 1 § i sistnämnda kungörelse (ändrad genom kungörelser den 14 mars 1941, nr 128, och den 27 mars 1942, nr 140) skola från och med den 20 maj 1940 tills vidare till och med den 30 juni 1943 i varje län samt i Stockholms stad den eller de arbetsförmedlingsanstalter, som finnas anordnade enligt lagen den 15 juni 1934 (nr 267) om offentlig arbetsförmedling, stå under ledning av vederbörande länsarbetsnämnd och utöver dem eljest åliggande uppgifter fullgöra vad enligt lagen om tjänsteplikt ankommer på arbetsförmedlingsanstalt ävensom i övrigt biträda länsarbetsnämnden.

3 kap. i lagen om tjänsteplikt, som omfattar 8—11 §§, handlar om arbetsförmedlingstvång och företrädesbestämmelser. Sedan Kungl. Maj:t utfärdat kungörelser den 29 maj 1942 (nr 267) om arbetsförmedlingstvång för torvhanteringen m. m. samt den 19 juni 1942 (nr 563) om arbetsförmedlingstvång för byggnadsverksamhet m. m., hava dessa kungörelser från och med den 1 januari 1943 avlösts av en kungörelse den 11 december 1942 (nr 925) om arbetsförmedlingstvång för byggnadsverksamhet m. m., av Kungl. Maj:t utfärdad med stöd av 8, 9, 40 och 48 §§ lagen om tjänsteplikt. Enligt sistnämnda kungörelse får arbetstagare icke anställas i byggnadsarbete eller torvhantering annorledes än enligt anvisning av offentlig arbetsförmedlingsanstalt eller eljest med dess medgivande. Då arbetsförmedlingsanstalt anvisar arbete eller prövar fråga om medgivande till anställning skall, i den utsträckning statens arbetsmarknadskommission föreskriver, behov av arbetskraft till jordbruk och skogsbruk tillgodoses före behov av arbetskraft till byggnadsarbete och torvhantering. Därjämte gäller att vid anvisning eller prövning, som nyss sagts, behov av arbetskraft till torvhantering och till sådant byggnadsarbete, som enligt beslut av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av arbetsmarknadskommissionen förklarats såsom företrädesberättigat, skall — i den utsträckning kommissionen föreskriver — tillgodoses före övriga byggnadsarbetens behov av arbetskraft.

7 kap. i lagen om tjänsteplikt omfattar allenast en paragraf, 16 §, samt handlar om allmän tjänsteplikt. Kungl. Maj:t, som meddelat förordnanden rörande skyldighet för viss medicinalpersonal att på grund av tjänsteplikt fullgöra arbete, har utfärdat *dels* den 28 juni 1940, med stöd av 3, 16, 40 och 48 §§ i lagen, kungörelse (nr 637) med särskilda bestämmelser om tjänsteplikt för medicinalpersonal (ändrad genom kungörelse den 16 maj 1941, nr 250), *dels* den 8 november 1940 kungörelse (nr 929) om lönenämnd för tjänsteplikt för medicinalpersonal och *dels* den 16 maj 1941 kungörelse (nr 249) med avlöningsbestämmelser för tjänstepliktig medicinalpersonal, anställd hos staten, (ändrad genom kungörelser den 19 september 1941, nr 781, och den 13 februari 1942, nr 47). Slutligen har Kungl. Maj:t den 13 november 1942 utfärdat *dels*, med stöd av 16, 23, 25, 40 och 48 §§ i lagen, kungörelse (nr 878) om tjänsteplikt för män, födda år 1923 — enligt vilken kungörelse det åligger varje svensk man, som är född år 1923, att i enlighet med de föreskrifter, vilka statens arbetsmarknadskommission meddelar, antaga och utföra sådant arbete i skogsbruk eller torvhantering, som hans kroppskrafter och hälsotillstånd medgiva, ävensom arbete, som erfordras för inkvartering och utspisning av dem, som sysselsättas i skogsbruk eller torvhantering — *dels och* kungörelse (nr 879) om allmän lönenämnd för tjänsteplikt.

I detta sammanhang må nämnas, att Kungl. Maj:t genom proposition den 19 mars 1943 (nr 178) för riksdagen framlagt, bland annat, förslag till lag med särskilda bestämmelser om försäkring för olycksfall i arbete av vissa tjänstepliktiga m. m. samt förslag till förordning om ersättning i vissa fall i anledning av kroppsskada, ådragen under fullgörande av tjänsteplikt.

Samtidigt med lagen om tjänsteplikt utfärdades *lag (nr 935) om utvidgad*

tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister. Däri föreskrives, att under tid, då 4 eller 7 kap. lagen om tjänsteplikt äger giltighet, lagen om medling i arbetstvister skall äga i viss mån vidgad tillämpning. Jämväl lagen den 30 december 1939, nr 935, gäller — sedan dess giltighetstid blivit förlängd, senast genom lag den 27 mars 1942, nr 139 — till och med den 30 juni 1943.

Förslag rörande viss lagändring.

I skrivelse den 23 februari 1943 har *socialstyrelsen* föreslagit viss ändring av 6 § första stycket tjänstepliktslagen.

I sistnämnda lagrum stadgas, att — såvitt angår arbetsförmedlingsanstalts verksamhet under tid, då densamma står under länsarbetsstyrelses ledning — i den mån Konungen därom förordnar, 2, 7 och 9—12 §§ lagen om offentlig arbetsförmedling ävensom enligt 6 § samma lag antaget reglemente icke skola äga tillämpning. Genom 2 § i den förutnämnda kungörelsen om statlig ledning av den offentliga arbetsförmedlingen har Kungl. Maj:t förordnat om upphävande tillsvidare av nyss omförmälda paragrafer i arbetsförmedlingslagen ävensom av angivna reglementen.

Socialstyrelsen påpekar i sin skrivelse, att de med stöd av tjänstepliktslagen vidtagna inskränkningarna i arbetsförmedlingslagens tillämpning icke berörde dess 3 §, som meddelade föreskrifter rörande sammansättning och utseende av styrelse för arbetsförmedlingsanstalt, eller dess 5 §, som reglerade utseende av statlig revisor för sådan styrelses förvaltning. Såväl särskilda styrelser som revisorer skulle således allt fortfarande finnas tillsatta.

Enligt 3 § arbetsförmedlingslagen skola ordförande och suppleant för honom i styrelsen för arbetsförmedlingsanstalt för en tid av fyra år i sänder utses av länsstyrelsen efter samråd med socialstyrelsen. Övriga styrelseledamöter jämte suppleanter utses för motsvarande tid av respektive landsting eller stadsfullmäktige. Den senaste mandatperioden utgick med år 1942. 4 § innehåller bestämmelser om behörighetsvillkor samt om rätt att avsäga sig uppdrag som ledamot eller suppleant i styrelse för arbetsförmedlingsanstalt. Statlig revisor skall enligt 5 § årligen utses av länsstyrelsen.

Socialstyrelsen omnämner, att överståthållarämbetet och ett antal länsstyrelser, efter samråd med socialstyrelsen, i slutet av år 1942 eller i början av år 1943 förordnat ordförande och suppleanter för dem i styrelserna för respektive arbetsförmedlingsanstalter för fyraårsperioden 1943—1946. Ungefär halva antalet länsstyrelser hade vid tiden för avgivandet av socialstyrelsens skrivelse ännu icke lämnat något meddelande angående sådana förordnanden. I samband med socialstyrelsens befattning med dessa ärenden hade aktualiserats frågan om det fortsatta bibehållandet av dessa särskilda styrelser under den tid, då den offentliga arbetsförmedlingen vore ställd under statlig ledning. Socialstyrelsen anför därom:

Efter det arbetsförmedlingsanstalterna den 20 maj 1940 övertagits av länsarbetsnämnderna, vilka därvid anförtröddes hela ledningen av den egentliga förmedlingsverksamheten, bibehöllo anstaltsstyrelserna tillsvidare vissa spe-

ciella uppgifter i samband med avvecklingen av anstalternas ekonomiska förvaltning för tiden intill övergången. Håri ingick handhavandet av statsbidrag till anstalterna för sådana utgifter, som omförmålas i 10 § lagen om offentlig arbetsförmedling. På framställningar av vederbörande anstaltsstyrelser har sålunda socialstyrelsen under loppet av åren 1940—1942 i föreskriven ordning beviljat sådana statsbidrag dels för utgifterna under år 1939 och dels för utgifter belöpande å tiden 1 januari—19 maj 1940. Vidare hava anstaltsstyrelserna även efter det länsarbetsnämnderna trätt i funktion bibehållit viss befattning med frågor avseende pensionering av befattningshavare hos arbetsförmedlingsanstalterna. Enligt vad socialstyrelsen inhämtat, hava emellertid pensioneringsärendena numera helt övertagits av landstingens förvaltningsutskott och de drätsel förvaltande organen i respektive städer.

Sedan statsbidragen från den föregående tiden helt avvecklats, kvarstå därför numera inga praktiska arbetsuppgifter för arbetsförmedlingsstyrelserna och de statliga revisorerna så länge arbetsförmedlingens verksamhet fortfarande står under statlig ledning i enlighet med därom gällande bestämmelser i tjänstepliktslagen. Det synes under sådana förhållanden icke längre finnas motiv för bibehållande av dessa organ, så länge det nuvarande, av kristiden föranledda provisoriet äger bestånd. Med hänsyn härtill anser socialstyrelsen sådan ändring böra vidtagas i tjänstepliktslagen, att även de alltjämt gällande paragrafer i lagen om offentlig arbetsförmedling, som innehålla föreskrifter om styrelse för arbetsförmedlingsanstalt och om statlig revision av sådan anstalts förvaltning, tillsvidare må kunna sättas ur kraft. Dessa föreskrifter återfinnas i 3 och 4 §§ samt i 5 §.

Socialstyrelsen hemställer, att 6 § första stycket lagen om tjänsteplikt ändras i överensstämmelse med vad sålunda anförts.

Statens arbetsmarknadskommission har, efter remiss, förklarat sig icke finna anledning till erinran mot socialstyrelsens förslag.

Med hänsyn till rådande förhållanden synes mig behov alltjämt föreligga av en lagstiftning om tjänsteplikt. Gällande lagar om tjänsteplikt och om utvidgad tillämpning av lagen om medling i arbetstvister torde därför böra erhålla fortsatt giltighet, förslagsvis till och med den 30 juni 1944.

Vad angår socialstyrelsens förslag rörande ändring av 6 § första stycket tjänstepliktslagen må erinras därom, att under tid, då arbetsförmedlingsanstalt står under länsarbetsstyrelsens ledning, 2, 7 och 9—12 §§ lagen om offentlig arbetsförmedling ävensom enligt 6 § samma lag antaget reglemente, i den mån Kungl. Maj:t därom förordnar, icke äga tillämpning beträffande sådan anstalts verksamhet. Däremot skola enligt nuvarande bestämmelser 3—5 §§ arbetsförmedlingslagen om tillsättande av styrelse för anstalt samt av revisor att å statens vägnar deltaga i revision av styrelsens förvaltning alltjämt tillämpas, liksom även bestämmelser därom i reglementet, även om styrelsen icke utövar sina vanliga funktioner. Det framhölls härom vid tjänstepliktslagens tillkomst, att de ordinarie anstaltsstyrelserna kunde hava uppgifter, vilka det icke funnes anledning att inbegripa under länsarbetsstyrelsernas bestämmanderätt, vartill komme, att det syntes lämpligt, att den ordinära organisationen funnes beredd att återtaga ledningen vid återgång till normala förhållanden.

Av vad socialstyrelsen i sin skrivelse anført framgår, att några praktiska

arbetsuppgifter för arbetsförmedlingsanstaltsstyrelserna och de statliga revisorerna numera icke förefinnas, så länge arbetsförmedlingsverksamheten står under statlig ledning. Då fråga uppkommer om återgång till förutvarande förhållanden torde den för sådant fall avsedda organisationen med tillräcklig snabbhet kunna tillskapas för att återtaga ledningen av verksamheten. Med hänsyn till vad sålunda anförts synes intet vara att erinra mot socialstyrelsens av statens arbetsmarknadskommission tillstyrkta förslag, att även 3—5 §§ lagen om offentlig arbetsförmedling skola kunna sättas ur kraft. Härav föranledes ändring av 6 § första stycket lagen om tjänsteplikt.

Till frågan om ändring av kungörelsen den 7 maj 1940 (nr 329) om statlig ledning av den offentliga arbetsförmedlingen torde jag senare få återkomma.

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över i enlighet med vad förut anförts upprättade förslag till *lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt samt lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 935) om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister*, av den lydelse bilagor¹ till detta protokoll utvisa, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Nils Olof Aurelius.

¹ Dessa bilagor, vilka äro lika lydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, hava här uteslutits.

*Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den
5 maj 1943.*

Närvarande:

justitieråden ALSÉN,
LIND,
regeringsrådet EKLUND,
justitierådet ERICSSON.

Enligt lagrådet den 19 april 1943 tillhandakommet utdrag av protokoll över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 9 april 1943, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt samt lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 935) om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av chefen för rättsavdelningen i socialdepartementet hovrättsrådet Sven Björkholm.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 7 maj 1943.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, lagrådets den 5 maj 1943 avgivna utlåtande över de den 9 april 1943 till lagrådet remitterade förslagen till *lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt* och *lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 935) om utvidgad tillämpning i vissa fall av lagen den 28 maj 1920 (nr 245) om medling i arbetstvister* samt hemställer, att förslagen, vilka av lagrådet lämnats utan erinran, måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Anders Lundstedt.